Задача. В вазе было 8 груш, это на 3 больше, чем яблок. Сколько всего фруктов было в вазе?

Вместе с задачей ученик получает карточку, на которой записано два варианта решения, одно из которых неверно:

1) (8 + 3) + 8 = 19.

2) (8 – 3) + 8 = 13.

Задание состоит в следующем: «Внимательно прочти задачу и выбери правильное решение». Для выбора правильного решения ученику необходимо произвести анализ предложенных вариантов решения в плане установления соответствия арифметических действий характеру отношений между данными задачами.

Таким образом, при формировании самоконтроля на уроках математики необходимо систематизировать работу, а именно создать сначала потребность в самоконтроле. На уроках математики младшим школьникам иногда могут быть даны задания, в которых правильность уже известного ответа будет выяснена в результате проверки. Учителю необходимо объяснить ученикам, что при решении любой задачи необходимо проверять не только конечный результат, но и промежуточный.

Список использованной литературы

1. Заровская, В. А. Самоконтроль и взаимоконтроль в начальных классах / В. А. Заровская // Молодой ученый. – 2016 – № 8 (112). – С. 955–957.

2. Словарь русского языка / под ред. чл.-кор. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – М. : Рус. яз., 1989. – 534 с.

3. Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. – М. : ПМЦ СПО, 1999. – 40 с.

4. Карпенко, Л. А. Краткий психологический словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 2015. – 431 с.

5. Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения / К. Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 2013. – 340 с.

6. Эльконин, Д. Б. Избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин. – М. : Междунар. пед. академия, 1995. – 96 с.

Г. М. КАНЦАВАЯ
Брэст, УА "БрДУ імя А. С. Пушкіна"

ФАРМІРАВАННЕ ПАЗНАВАЛЬНЫХ УНІВЕРСАЛЬНЫХ ВУЧЭБНЫХ ДЗЕЯННЯЎ МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Найважнейшай задачай сучаснай сістэмы адукацыі з'яўляецца фарміраванне ўніверсальных вучэбных дзеянняў (УВД), якія забяспечваюць школьнікам уменне вучыцца, здольнасць да самаразвіцця і самаўдаскана-

лення. На I ступені агульнай сярэдняй адукацыі прадмет “Беларуская мова” выступае асновай развіцця ў вучняў комплексу УВД, часткай якога з’яўляюцца пазнавальныя УВД, якія ўключаюць дзеянні даследавання, пошуку, адбору і структуравання неабходнай інфармацыі, развіваюць здольнасць да пазнання навакольнага свету. Да пазнавальных УВД адносяцца ўменні чытаць і слухаць, знаходзіць патрэбную інфармацыю, ажыццяўляць аперацыі аналізу, сінтэзу, параўнання, класіфікацыі, устанаўліваць прычынна-выніковыя сувязі, рабіць абагульненні, вывады [1]. Уключэнне ва ўрок новых прыёмаў навучання дазваляе вывесці на новы ўзровень вучэбна-пазнавальную цікавасць, павышае разнастайнасць працэсу навучання. Праблемнае навучанне не толькі дазваляе выкарыстоўваць прыёмы і метады працы ў адпаведнасці з пазнавальнымі цікавасцямі дзяцей, але і спрыяе авалоданню такімі элементамі лагічных дзеянняў, як параўнанне, класіфікацыя, вылучэнне прымет прадметаў, вызначэнне знаёмага паняцця праз род і відавыя адрозненні, развівае ўменні рабіць найпрасцейшыя вывады. Вучням ствараецца праблемная сітуацыя і прапануецца самім знайсці спосаб яе вырашэння. Пры гэтым вучэбная сітуацыя павінна выклікаць патрэбу і жаданне яе вырашыць.

Займальнымі і цікавымі для дзяцей прыёмамі, якія дазваляюць развіваць лагічнае мысленне, выказваць здагадку, з’яўляюцца прыёмы “Лесвічка”, “Пірамідка”, калі вучням прапануецца прагаварыць услых назвы прадметаў або малюнкаў у прадстаўленай паслядоўнасці і запомніць іх; прайграць па памяці размяшчэнне прадметаў (малюнкаў) да перастаноўкі і пасля яе з вусным апісаннем.

Вельмі эфектыўны педагагічны прыём “Дыктоўка значэнняў”. Настаўнік прагаворвае не словы, а іх значэнні. Вучні вызначаюць словы і запісваюць іх. Гэта развівае разумовую дзейнасць, уменне рабіць вывады, па прыметах вызначаць значэнне.

Хвілінкі чыстапісання таксама садзейнічаюць развіццю найважнейшых інтэлектуальных якасцяў асобы, стымулююць развіццё маўлення, аналітыка-сінтэтычнага і лагічнага мыслення. Падчас іх правядзення ажыццяўляюцца:

– нетрадыцыйныя віды фанетычнага разбору (Прачытайце запісаныя на дошцы словы (папера, клас, ледзяны). Вызначыце літару, якую мы будзем пісаць сёння на хвілінцы чыстапісання. У адным са слоў яна абазначае няпарны звонкі зычны гук. Якая гэта літара? У якім слове яна знаходзіцца?);

– частковы разбор слоў па саставе (Вызначыце літару, якую мы напішам на хвілінцы чыстапісання. Яна ёсць у корані кожнага з прапанаваных слоў (мясісты, узлесак, закваска). Якая гэта літара?);

– слоўнікавыя дыктоўкі ў нетрадыцыйнай форме (на дошцы запісаны словы з прапушчанымі арфаграмамі: л..снік, бяро..ка, в..сковы, л..довы,

гарбу.., з..мны, ні..кі. *Заданне:* Назавіце літары, якія мы будзем пісаць на хвілінцы чыстапісання. З іх дапамогай можна падзяліць прапанаваныя словы на групы. Якія гэта літары? Па якой прымеце вы падзялілі словы на групы?);

– прыём “Я ўважлівы!” (вучням прапануецца разгледзець карцінку з выявай літар, якія ім трэба будзе напісаць: “Разгледзьце карцінку. Якую літару мы будзем сёння пісаць? Якая літара сустракаецца часцей за іншыя? Колькі разоў яна паўтараецца? Хто з нас самы ўважлівы? (Р Я У Х БО ХР М У Г РНР)”).

У 2–3 класах выкарыстоўваюцца педагагічныя прыёмы, накіраваныя на выкананне практыкаванняў, якія патрабуюць ад вучняў больш складанай і актыўнай свядомай дзейнасці, напрыклад прыём “Я ведаю”. Малодшым школьнікам прапануецца пазнаёміцца з шэрагам літар: *т, п, к, е, н, б, с* і растлумачыць, якую літару яны будуць пісаць.

Прыём “Адгадай!” прадугледжвае выкананне практыкаванняў, дзе акцэнт робіцца на развіццё абстрактнага мыслення і вуснага маўлення. Малодшыя школьнікі расшыфроўваюць запіс і вызначаюць літару: 5 – 3 – 1 = Д – в – ? (Літара А). Падобныя практыкаванні накіраваны на развіццё аналітыка-сінтэтычнага мыслення і маўленчых здольнасцяў вучняў.

Абавязковым структурным этапам урока берускай мовы з’яўляецца слоўнікава-арфаграфічная праца, якая таксама грунтуецца на актыўным і свядомым удзеле вучняў у вызначэнні новага «цяжкага» слова. Для вызначэння лексічнага значэння слоў выкарыстоўваецца прыём “Этымалагічны слоўнік”. Новае слова ўводзіцца ў актыўны слоўнік дзяцей праз выкарыстанне прыказак, прымавак, фразеалагізмаў. Тлумачэнне сэнсу фразеалагізмаў, іх паходжання ўключае малодшых школьнікаў у актыўную разумовую дзейнасць, прымушаючы задумацца над значэннем слоў і выразаў.

На развіццё лагічнага мыслення і маўлення накіраваны прыём “Слоўнікавы аўкцыён”, дзе вучням прапануецца назваць словы, тэрміны, імёны, геаграфічныя назвы па адной тэме. Гэта могуць быць таксама словы-апісаннні ці словы, якія характарызуюць прадмет. Перамагае той, хто больш ведае слоў і назаве слова апошнім.

Важнае значэнне для развіцця пазнавальных уменняў мае сумесная пошукавая дзейнасць настаўніка і вучняў. Для азнаямлення з новымі лінгвістычнымі паняццямі і правіламі выкарыстоўваецца прыём “Сінонімы”. Малодшым школьнікам прапануецца скласці сінанімічныя рады і пары, дакладна падабраць патрэбнае слова, вылучыць словы-сінонімы ў тэксце і ў маўленні. Гэта дазваляе ўзбагаціць слоўнікавы запас вучняў, павысіць іх веды пра словы-сінонімы і развіць уменне працаваць з імі.

Вельмі цікавым прыёмам з’яўляецца прыём “Так – не”, які накіраваны на фарміраванне ўмення звязваць разрозненыя факты ў адзіную карціну,

сістэматызаваць наяўную інфармацыю, слухаць і чуць адзін аднаго. Настаўнік загадвае нешта (лік, прадмет, літаратурнага героя, гістарычную асобу). Вучні спрабуюць знайсці адказ, задаючы пытанні, на якія настаўнік адказвае толькі словамі “так”, “не”, “і так, і не”. Напрыклад: 1) Гэта часціна мовы? (Так.); 2) Гэта службовая часціна мовы? (Не.); 3) Гэта самастойная часціна мовы? (Так.); 4) Абазначае прадмет? (Не.); 5) Абазначае дзеянне прадмета? (Так.); 6) Адказвае на пытанні *што рабіць? што зрабіць?* (Так.); 7) Гэта дзеяслоў!

Развіццю ўменняў абагульняць, супастаўляць факты, г. зн. ажыццяўляць пошук, спрыяе прыём “Кросенс” – асацыятыўны ланцуг, замкнёны ў поле з дзевяці квадратаў. У кросенсе выявы расстаўлены такім чынам, што кожная карцінка мае сувязь з папярэдняй і наступнай, а цэнтральная аб’ядноўвае па сэнсе адразу некалькі. Сувязі могуць быць як павярхоўнымі, так і глыбіннымі, але ў любым выпадку гэта выдатнае практыкаванне для развіцця лагічнага і творчага мыслення. Выкарыстанне кросенса на ўроку мае шмат варыянтаў. Падабраныя ў пэўнай логіцы выявы могуць быць выкарыстаны на любым этапе.

У 3–4 класах вучням прапануюцца заданні, якія спрыяюць развіццю якасцяў інтэлекту. Вельмі важны прыём антыцыпацыі. З дапамогай антыцыпацыі (здагадкі, разумовага апярэджвання) вучань, працуючы з тэкстам, забягае ў думках наперад. Ён не толькі разумее тое, пра што гаворыцца ў тэксце, але і здагадваецца (па логіцы развіцця думкі аўтара), што будзе далей. Вучань ператвараецца ў своеасаблівага суаўтара [2], ён сам “піша” працяг. Такая пазіцыя выклікае высокую інтэлектуальную актыўнасць, якую можна выкарыстоўваць для напісання самастойных апавяданняў або твораў: “Чаму сумуе сшытак?”, “Аб чым плача лядзяш?”, “Апавяданне на адну літару”, “Дакранёмся да шчасця”, “Уяві сябе дажджом”, “Калі б я стаў чараўніком…” і інш. Тэмамі твораў могуць стаць прыказкі “Цёплае слова і ў мароз сагрэе”, “Сябар пазнаецца ў бядзе” і інш.

Важную ролю ў развіцці пазнавальных УВД, фарміраванні ўмення шукаць інфармацыю, авалодваць дзеяннямі мадэлявання адыгрывае праектная дзейнасць, якая дазваляе сфарміраваць у вучняў уменні назіраць, параўноўваць, мадэляваць, вылучаць гіпотэзы, эксперыментаваць, вызначаць паняцці, устанаўліваць прычынна-выніковыя сувязі і працаваць з крыніцамі інфармацыі. Праектная дзейнасць выпрацоўвае ўменні слухаць і чуць суразмоўцу, фармуляваць і ацэньваць пазнавальныя пытанні, праяўляць самастойнасць у навучанні [3]. Для выбару тэмы можна скарыстацца гульнявым прыёмам “Тысяча чаму?” Выбар тэмы праекта можна пачаць са слова “чаму?”: “Чаму агонь чырвоны?”, “Чаму Дзед Мароз прыходзіць у Новы год?”, “Чаму я люблю беларускую мову?” і інш. Пасля выбару тэмы даследавання праца будуецца па алгарытме праектнай дзейнасці.

Такім чынам, выкарыстанне эфектыўных педагагічных прыёмаў на ўроках беларускай мовы спрыяе фарміраванню пазнавальных УВД і павышае пазнавальную актыўнасць вучняў пачатковых класаў, садзейнічаючы рэалізацыі асноўнай мэты пачатковага навучання – дапамагчы малодшаму школьніку ў самарэалізацыі, развіцці здольнасцяў, якія забяспечваюць магчымасць паспяховага навучання на наступнай ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Осмоловская, И. М. Формирование универсальных учебных действий у учащихся начальных классов / И. М. Осмоловская, Л. Н. Петрова // Нач. шк. – 2012. – № 10. – С. 6–10.

2. Медведева, Н. В. Формирование и развитие универсальных учебных действий в начальном общем образовании / Н. В. Медведева // Нач. шк. плюс До и после. – 2011. – № 11. – С. 17–23.

3. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении : учеб. пособие / под ред. Г. И. Щукиной. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.

Г. М. КАНЦАВАЯ, К. А. СІМАНЮК
Брэст, УА “БрДУ імя А. С. Пушкіна”

ПРАЦА ПА РАЗВІЦЦІ ГРАМАТЫЧНАГА ЛАДУ МАЎЛЕННЯ МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ З ВЫКАРЫСТАННЕМ ТЭХНАЛОГІІ ВУЧЭБНАГА СУПРАЦОЎНІЦТВА

Тэрмінам “вучэбнае супрацоўніцтва” абазначаецца шматбаковае ўзаемадзеянне ўнутры вучэбнай групы і ўзаемадзеянне настаўніка з групай [1].

М. С. Салавейчык лічыць, што вучэбнае супрацоўніцтва – гэта асаблівая форма адносін дзіцяці і дарослага, неабходная для паўнавартаснага засваення тэарэтычных паняццяў. Вучэбнае супрацоўніцтва накіравана на агульныя для ўсіх людзей спосабы мыслення і дзеяння, а не на ўнікальную непаўторнасць кожнага чалавека. Вучэбнае супрацоўніцтва накіравана на вынік, а вынікам яго з’яўляюцца новыя спосабы дзеяння, асвоеныя дзіцем [2].

Прывядзём прыклад арганізацыі калектыўнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў пачатковых класаў з мэтай фарміравання ўмення складаць сказ на пэўную тэму.

1. Клас дзеліцца на групы для вырашэння канкрэтных задач, кожная група атрымлівае і сумесна выконвае пэўнае заданне (агульнае або дыферэнцаванае). Напрыклад, кожнай групе прапаноўваецца адно і тое ж заданне: *Прачытайце. Пра якую пару года гаворыцца ў гэтым тэксце?*

Яшчэ нядаўна шчэбет птушак напаўняў гушчар. А цяпер ціха і глуха ў лесе. Птушкі перасталі спяваць. Лісце пажаўцела. Часта ідуць дажджы (Паводле Я. Коласа).

Складзіце 5 сказаў пра восень.